

**Orbánné Balogh
Katalin: Mesejelenet
(Benedek Elek:
Az aranytulipán) /
Katalin Orbán Balogh:
Scene from a tale
(Elek Benedek:
The Golden Tulip)**
[2009] *pamut,
karton, moberfonal,
faalap / cotton, linen,
mohair yarn, wood
base [60x50x35 cm]*

Fantázia és hagyomány „Katibaba” varrósobájából

Orbánné Balogh Katalin népi iparművész textilbabáinak kiállítása
a Kiss Áron Magyar Játék Társaság Klubhelyiségében

■ A Kiss Áron Magyar Játék Társaság 2012 tavasza óta rendez rendszeresen kiállításokat klubhelyiségében tagjainak alkotásaiból, olykor gyűjteményeik tárgyaiból. E kiállítássorozat keretében a művészi babák (és mackók) azon hazai készítői mutatják be munkáikat,

akik többé-kevésbé jelentős életművet hoztak eddig létre. Az alkotók pályájának kibontakozását a győri Zichy Palotában működő Családi Intézetben (jelenleg Győri Művészeti és Fesztiválközpont) 1997-ben beindított és a mai napig évenként rendszeresen megtartott Babakészítési Verseny, az azt követő, két hétig tartó kiállítás és kiegészítő programjai: „Babakonferencia” és gyakorlati baba- és mackókészítési technikai bemutatók is ösztönözték és segítették. A hazai babakészítés elhanyagoltságának és – nemcsak nyugati, hanem keleti szomszédjainkhoz képesti – elmaradottságának felismerője Keglovich Ferencné Zita asszony, az intézet hosszú időn keresztül igazgatója, jelenleg projektvezetője, a sikeres program beindítója és máig kézben tartója, működtetője, aki időközben a Magyar Bababarátok Egyesületét is megszervezte, ő emelte Győrt „a babák fővárosává”. A pályázatokra évente mintegy nyolcvan alkotó küldi el három-négy száz baba, mackó, vagy ezekből összeállított kompozíció-alkotását, kap értékelést, további iránymutatást, a legkiválóbb munkákért számos kategóriában díjat. Tizenhét év alatt az elnyert díjak összeadódása során már számos arany-, ezüst- vagy bronzkoszorús mester érdemelte ki a kimagasló életművet visszaigazoló elismerést.

A Kiss Áron Magyar Játék Társaság a kezdetektől ennek a lényeges űrt kitöltő alkotóprogramnak elkötelezett támogatója, együttműködője. Ismerve, tapasztalva a játék-baba-kínálat csekély és nem optimális választékát, a játék babák hazai kézműves, iparművész készítőitől remélt e téren gazdagodást, s egyben örömmel üdvözölte a művészi babakészítés kibontakozását és e szervezés általi folyamatos áttekinthetőségét, követhetőségét. A babakészítési versenyen a legsikerültebb játék babák alkotóit rendszeresen elismerésben

részesíti. A babakészítést saját eszközeivel, illetve további együttműködésekkel is elősegíti. Saját hatáskörében a népviseletes babák készítésének oktatását szervezi Zorkóczy Miklósnénak, a népművészet mesterének szakmai irányításával. A visegrádi Mátyás Király Múzeummal és a Szent György Lovagrenddel együttműködve 2001 óta évente történelmi kosztümös bábukat bemutató kiállítás készül a Palotajátékokra, s az évek során összegyűlt kompozíciók – „Mátyás király és apró népei”¹ – 2012 tavaszával kezdődőleg már megjárták Érsekújvár, Privigye, Trencsén múzeumait is, mindenütt nagy sikert aratva.

Kiállítótermünkben 2012-ben Zorkóczy Miklósné 86, a hazai népviseleteket bemutató babájából rendeztünk áprilistól szeptember végéig látogatható tárlatot. 2013-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával már a harmadik alkotó életmű-kiállításának adunk teret. *Babák, mackók a kezemből* címmel Szabóné Bognár Mária különleges finomságú babái, mesteri mackói foglalták el a vitrineket (január 26–március 3.). Illiszné Kováts Ildikó *Cserépbabák, mesebábok* című kiállításában (március 9–április 7.) családi életképek, történelmi jelenetek voltak láthatók jellegzetes kerámia-babáin, mesterien kidolgozott öltözetekben, amelyek gazdag díszítése elárulta alkotójuk ötvösmesterségbeli szaktudását. Pedagógusként pedig mesehősöket készített el bábfigurának az iskolai bábcsoport számára. Mindketten a győri kiállítások rendszeres résztvevői, sokszoros kitüntetettjei.

Orbánné Balogh Katalin a *Fantázia és hagyomány „Katibaba” varrósobájából* címet adta június–júliusi kiállításának. 2005 óta versenyez Győrben, első művével: a *Nászéjszaka* című életképpel – szende asszonykáját átölelő, annak kedvét kereső hálósapkás férj a vaságy szélén – már díjat nyerve, mára az ott kialakított normák szerint aranykoszorús mester. Részt vesz a legkülönbözőbb pályázatokon, kiállításokon: A Magyar Kézművességért Alapítvány (AMKA) éves pályázati kiállításain, a Betlehemi jászol pályázatokon, olykor a visegrádi történelmi kosztümös bábuk pályázatán is, és sikert arat. Munkáit rendszeresen bemutatja az iparművészeti, illetve népi iparművészeti zsűri előtt.

Népviseletes öltöztethető játék babáival, bábjaival

a népi iparművész címet is sikerült kiérdemelnie. E babái mosolygósak, kedvesek, vonzóak, puhák, játszhatóak, harmonikusan élénk színezésűek, gyermektestűek, kellemes az érintésük, öltöztethetők-vetkőztethetők, s a gyermek szívesen veheti kézbe, játszva tanulhat meg öltöztetni, és ismerheti meg a hagyományos népviseletek mai öltözködési kultúránktól oly távoli világát. Vannak emellett igen egyszerű, a paraszti alkotás gyakorlatát követő, túlnyomóan a textilra terelésével elkészített, kisgyermekkézbe illő, régi hagyományokat idéző pólyás babácskái is. Bábfigurái népmesei alakokat jelenítenek meg egyszerű eszközökkel, sok kedvességgel, mégis kifejezőerővel, isko-

Orbánné Balogh Katalin: Öltöztethető játék baba / Katalin Orbán Balogh: Doll with clothes
[2012–2013]
különböző pamutanyagok / miscellaneous cotton fabrics

**Orbán Balogh Katalin: Gyöngyruhás hölgyek /
Katalin Orbán Balogh: Ladies in bead dresses**

[2006–2007] pamutalap, üveg- és csiszolt gyöngyök, magasság: 50 cm /
cotton base, glass and polished beads, height: 50 cm

lai bábcsoportok számára, gyermekelőadás céljára jó szívvel ajánlhatók. Bohócai ötletesek, vidámak, megnevettetők: bohóchuszár lovával, mézeskalács szívű kedvesével, csipkeruhás bohóclányok – hölgy mivoltukat is hangsúlyozva mosolyogtatnak meg. Mackókat is készít több változatban – a legegyszerűbbek valók

gyerekkézbe, ezek „kívül hordják a szívüket”! S minden munkái vonzóak, kelendőek kézművesvásáron. Hogy pedig el tudjuk képzelni, miként jelenik meg „Katibaba” műhelye a közönség előtt (ha véletlenül még nem láttuk volna), az idei AMKA szervezésű pályázatra elkészítette saját árusítósátrának kicsinyített mását. *Kati néni bábus boltjának* – a legapróbb részletekig kidolgozott – remekbe sikerült, parányi figurái a gyermekek kedvencei lettek, hiszen minden van benne miniben, amire egy gyermek vágyhat: huzsár, bundás pásztor, meglovagolható sörényes pálcaló, madárka, labda, s a baba babájának is van babája...

De „Katibaba varrósobájából” talán még ezeknél figyelemre méltóbb alkotások is kikerülnek. Ha kiállításának címe így kezdődik: „Fantázia és hagyomány...” – akkor valóban a fantázia megelőzi nála a hagyománytiszteletet. Alakjai könnyedén válnak meseszerűvé, szimbolikussá: mint az *Örök körforgás* – *Négy Évszakit* megjelenítők. Közelükben négy *Gyöngyruhás hölgyet* látunk, öltöztetük színezését nézve mint ha ők szintén a négy évszakit – vagy a női élet négy fő korszakát – is ki akarnák fejezni.

Gyönyörűek a mesebabák, talán ez az igazi – vagy legigazibb – műfaja Orbánné Balogh Katalinnak. Senki se tudja nála életszerűbben ábrázolni: milyen a mesehős, a környezete, milyen egy igazi mesei szituáció. 2009 Benedek Elek-év volt, a Magyar Művelődési Intézet figyelemfelhívására – amely épp jókor érkezett a győri pályázati felhívás megfogalmazásakor – a budatétényi művelődési központ gyakorlati segítségével eljutottak Kisbaconba a Benedek Elek meséinek, mondáinak alakjait megjelenítő babák. Az első díjat Orbánné Balogh Katalin érdemelte ki a budatétényi kiállításon, *A Maros és az Olt legendája* című megkapó alkotásával. Többsincs királyfi történetét megörökítő alkotása ma is ott van Kisbaconban húsz-egynéhány hasonló úton odakerült társával együtt. Ki tudja, milyenek *Az óceán hercegnői*? A kék, zöld, barna ruhás, kagylódszies tündéri hölgyekre pillantva úgy véljük, hogy valóban méltók erre az elnevezésre. Benedek Elek *Az aranytulipán* című meséjének jelenetét tökéletes díszletbe beágyazva látjuk, szinte színházi megjelenítésért kiált. Az *Emese álma* történetének hősnője

erőteljes, mégis meseszerű, hitelesen jelennek meg öltözetén honfoglalás kori leletek elemei, háta mögött sötétlik a sorsát meghatározó turul hatalmas, sejtelmes alakja. De mesés alakká vált „Katibaba” keze alatt a Mozart-évre készült *Éj királynője*, aki hiába negatív hősnője az operának, gonoszságának élét egy kis, jól adagolt humor tompítja. A *Belle Donne in Maschera* – *Szép hölgyek maskarában* kompozíció azonban arra irányítja gondolatainkat, hogy a farsangi vidám napokban viselt álarcok leple mögött szabadjára engedett gonosz indulatokat (is) sejthetünk.

S hogy a való életben is otthonos az alkotó, bizonyítják a néhány darabbal képviselt divatbabák (*Ó, a divat – avagy a sottis örök*) – a biedermeier dámától a Chanel kosztümösön át a legmerészebb mai kockás-összeállítást viselőig –, mind remekbe sikerült.

Orbánné Balogh Katalinnak az AMKA Betlehemi jászol pályázati kiállításaira készített munkáiból láthatunk betlehemes jelenetet, *Gyermekét ringató Madonnát*, ájtatos, kitárt szárnyú, éneket zengedező angyalokat. De szinte vallásos áhítatot sugároznak egyéni témafeldolgozásai, a meseszerűen kiemelkedő *Tavirózsa Madonna*, vagy a csipkedészes öltözkén régi anyagkás képecskékkel ékesített *Emlékek angyala*.

Orbánné Balogh Katalin alakjain az arcom nagyon egyszerűek, szinte eszköztelenek, néhány ponttal, vonallal kialakítottak – és mégis az érzések, érzelmek legszélesebb skálájának kifejezését figyelhetjük meg rajtuk. Minden figurája egyéniség, alakjai senkiéivel nem téveszthetők össze. A babakészítés minden ágában jelentősek egyéni eredményei.

Az alkotó évekig dolgozott nyomdai retusórként, mikor – Török Emőke, a Global Doll Society által elismert „nemzetközi babatanár” akkreditált tanfolyamát elvégezte, majd a Népi Mesterségek és Művészetek Szakközépiskolájában Hóbor Lajosné tanította babakészítésre. Kivételes tehetsége, alkotókedve, jó ízlése emelte a hazai babakészítők élvonalába.

Kiállítássorozatunkat folytatjuk: szeretnénk a babakészítők szép munkáit Győr után a fővárosi közönség elé tárni, a művészi baba szépségének örömét továbbadni. Aki ismeri a babatörténetet, tudja, milyen „üzemeket” hordozója lehetett és lehet a baba. Embercentrikusabb a babát készítő, babát kedvelő társadalom.

És szeretnénk változatos, szép babákat juttatni a gyermekek, kislányok kezébe, az óvodákba, gyermekintézményekbe, ahonnan – sajnos – sokszor hiányoznak.

Az alkotások itt vannak, most már csak a társadalmi környezetnek kellene odáig felnőnie, hogy – az előbb felsoroltakon túl – reprezentatív ajándékká, előterek díszítőjévé, alkalmak hangulatának kifejezőjévé, étellel megtöltőjévé is váljon a művészi baba a mi hazánkban is, mint olyan sok – a mienknél nem csak gazdagabb – országban.

GYÖRGYI ERZSÉBET
néprajzkutató

Jegyzet

1. Györgyi Erzsébet: Mátyás király és udvari népei – baba-méretben. Tárlat a visegrádi Mátyás Király Múzeumban. *Magyar Iparművészet*, 2008/3. 40–43., 7 képpel.

(Orbánné Balogh Katalin *Fantázia és hagyomány* „Katibaba” varrószerzőjéből című kiállítása. Kiss Aron *Magyar Játék Társaság Klubbhelyisége*, Budapest, 2013. június 15–július 25.)

A fotókat a babák készítője bocsátotta rendelkezésünkre.

Orbánné Balogh Katalin: Betlehemi jelenet / Katalin Orbán Balogh: Betlehem scene
[2012] gyapjú, gyapjúfűlc, különböző pamutvásznak / wool, wool felt, miscellaneous linens

